

«ՄԻՄԻՆՈ» ՖԻԼՄԸ ԵՎ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲՆԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇԱԿԻ ՀԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐ

ԱՐՍԵՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՈՎ

Մեր հոդվածը նվիրված է Գեորգի Դանելիայի «Միմինո» ֆիլմին: Խոսելով այս ստեղծագործության գլխավոր գործող կերպարների մասին՝ մենք ընդգծում ենք նաև Ռուբենի և Վալիկոյի բնավորության որոշ առանձնահատկություններ, որոնք արտահայտվում են նրանց արարքների, վարքի և միմյանց հանդեպ վերաբերմունքի միջոցով: Զուգահեռ է անցկացվում նաև այսօրվա իրականության հետ:

Քանալի բառեր – Ռուբեն, Վալիկո, ֆիլմ, տեսարան, կուլմինացիա, ազգային բնավորություն:

Անկախ պետությունում բարձրագույն նպատակներին և խնդիրներին հասնելու համար առանձին վերցված անհատականության մակարդակի վրա պետք է տեղի ունենա բոլոր ուժերի և հնարավորությունների համակենտրոնացում: Այսինքն՝ միշտ կարևոր է սահմանել այն սկզբունքները, որոնք կնպաստեն քո երկրի առաջընթացին և զարգացմանը:

Մեր հոդվածում կանդիդատնախք Գ. Դանելիայի «Միմինո» ֆիլմին (1977): Այս ֆիլմում ներկայացվում է մեր հայրենակից հայ տղամարդու որոշակի կերպար: Մեզ համար հետաքրքրություն է ներկայացնում այս կերպարը, ինչպես նաև տասնամյակներ անց այսօրվա իրականության անդրադառնալը:

«Միմինոն» այն տարիների սովետական կինեմատոգրաֆի համար ծրագրային ֆիլմ էր: Նրանում արձարծվում է ընկերության թեման ու, նախ և առաջ, վրաց և հայ ժողովուրդների միջև: Ավելին, նրանում իրենց ուրույն տեղն են զբաղեցնում հումորային իրավիճակները, որոնցում հայտնվում են մեր հերոսները ԽՍՀՄ մայրաքաղաք Մոսկվայում: Այս ստեղծագործության սյուժեն պարզ է և հստակ: Վալիկոն, ում դերը փայլուն կատարում է Վ. Կիկաբիձեն, մասնագիտությամբ օդաչու է: Որակավորման բարձրացման նպատակով նա գալիս է Մոսկվա և հյուրանոցում ծանոթանում Ռուբենի հետ (Ֆ. Մկրտչյան): Այդ պահից սկիզբ են առնում մեր հերոսների արկածները: Սկզբում նրանք կապվում են ուղեկցորդուհի Լարիսա Իվանովնայի հետ, այնուհետև կանաչ կոկորդիլոսի, որը Ռուբենը չի կարողանում հայթայթել Մոսկվայում: Ֆիլմի կուլմինացիան Նուզգարի հետ հանդիպումն է (Ա. Գոմիաշվիլի), ով պատվազրկել է Վալիկոյի քրոջը՝ միայնակ թողնելով նրան երեխայի հետ Վրաստանում: Այնուհետև տեղի կունենա Վոլոխովի հետ հանդիպումը (Ե. Լեոնով), ով օգնում է Միզանդարին թռչել արտասահման գերձայնային ինքնաթիռներով,

Ռուբենի որդու համար խաղալիք կոկորդիլոսի ձեռքբերումը, երկորդ հանդիպումը Լարիսա Իվանովնայի հետ (Ե. Պրոկլովա) և այլն, և այլն:

Բայց ֆիլմը ոչ միայն դրա մասին է: Այն, նախ և առաջ, արտացոլում է հերոսներից յուրաքանչյուրի բնավորությունը, ազգային առանձնահատկությունները, իրենց ճակատագրերը, աշխարհայացքը, կյանքի նկատմամբ վերաբերմունքը: Նրանց նախատիպերում կենտրոնացված է այն ազգությունների գենոտիպը, որոնց պատկանում են մեր հերոսները: Այո՛, այս ֆիլմում բավականին ամուր շեշտադրվում է ազգությունների բարեկամությունը: Հետաքրքրաշարժ է տեսարանը, որում Վալիկոն և Ռուբենը նստած են հյուրանոցում և զրուցում են Կրեմլի ֆոնի վրա: Կամ էլ երբ նրանց հյուրանոցային սենյակ է մտնում նույն Խաչիկյան ազգանունը կրող մի մարդ (Լ. Կուրավյով) և հայտարարում, որ ինքն է իրական պրոֆեսորը, իսկ Ռուբենն ինքնակոչիկ է: Բայց արդյո՞ք Դանելիայի ֆիլմը միայն դրա մասին է: Կամ միգուցե նրա մեջ աստիճանաբար արտահայտվում են ա՛յլ սյուժետային հեղաշրջումներ և մոտիվներ: Մեր հերոսները ծանոթներ են, ում հաջողվում է ընկերանալ և մտերմանալ: Ֆիլմի պոստերներից մեկի վրա պատկերված են Վալիկոն և Ռուբենը: Այս հերոսները հիշեցնում են Սերվանտեսի «Դոն Բիշոտ» ստեղծագործության կերպարներին՝ բարձրահասակ, նիհարակազմ Վալիկոն և ցածրահասակ Ռուբենը: Այս հոդվածում մենք չէինք ցանկանա ընկնել ծայրահեղությունների մեջ և փնտրել ինչ-որ կանխամտածված ու գաղտնի ենթատողեր սյուժեի զարգացման մեջ, ինչպես դա փորձում են տեսնել որոշ մարդիկ «Դե սպասի՛ր» մոլտիպլիկացիոն ֆիլմում կամ էլ «Պեպո» ֆիլմում՝ ուշադրություն դարձնելով Կեկելի հարսնատեսությանը բաղնիքում: Այդ իսկ պատճառով հետևենք փաստերին և օրինակներ մեջբերենք հենց ֆիլմից: «Միմինոն» հզոր և հետաքրքիր ֆիլմ է: Գրավիչ է արդեն իսկ սկիզբը այս ստեղծագործության, երբ հանդիսատեսը տեսնում է գլխավոր հերոսին, ով ուղղաթիռով պարենամթերք է բերում հարազատ գյուղ: Այս ամենն ուղեկցվում է Վ. Կիկաբիձեի կատարմամբ հիանալի մի երգով (կոմպոզիտոր՝ Գ. Կանչելի): Այդ անդորրն ու հովվերգությունը կարծես ֆոն են ֆիլմի գլխավոր իրադարձությունների զարգացման համար: Այո՛, ֆիլմի գլխավոր կերպարը Միզանդարին է: Բայց խնդիրն ամենևին դա չէ: Ցանկացած ֆիլմում առկա են սյուժեի զարգացման առաջնային և երկրորդական գծեր, ինչպես գլխավոր և երկրորդական կերպարներ: Հարցն այստեղ, սակայն, հերոսի սոցիալական կարգավիճակն է, ով ծնունդ է առնում այս կամ այն ազգությանը պատկանող մարդու բնավորության առանձնահատկություններից: Դանելիան շատ հմուտ և հստակ է ընդգծում Վալիկոյի

բնավորությունը՝ դրա բովանդակության մեջ ներմուծելով որոշ կենցաղային բնորոշումներ և մոտիվներ: Օրինակ՝ հանդիպելով իր ծանոթին՝ նա նույնպես որոշում է կայացնում դառնալ արտասահմանյան ավիաուղիների օդաչու և մեկնում է Մոսկվա: Երկրորդ անգամ հանդիպելով Լարիսա Իվանովնայի հետ՝ Միզանդարին, այսպես ասած, նրան չի ճանաչում, քանի որ իրենց առաջին հանդիպման ժամանակ Լարիսայի քույրը կատակով ծաղրում և ծիծաղում էր նրա հետ հեռախոսով խոսելիս: Կամ էլ Նուզգարի հետ տեղի ունեցող իրավիճակը, երբ Վալիկոն ուղղակի և պարզապես տղայավարի որոշում է վրեժխնդիր լինել քրոջը նեղացնողից: Կարծես մեր երկու հերոսները մաքուր չեն տիրապետում ռուսերենին: Բայց Վալիկոյի խոսակցության մեջ զգացվում է որոշակի նպատակասլացություն: Շատ հաճախ հերոսները վիճում են, այդքան հաճախ էլ հաշտվում, բայց Վալիկոյի գերազանցությունը զգացվում է նաև այս պարագայում: Իսկ ի՞նչ կարող է հակադրել Ռուբենը, բացի դատարանում իր խոսքից և այն մտքից, որ Դիլիջանի ջուրն աշխարհում զբաղեցնում է եթե ոչ առաջին, ապա երկրորդ տեղը: Եթե խոսենք ազնվորեն, ապա Ռուբենի կերպարը շահում է հիանալի դերասան Ֆրունզիկ Մկրտչյանի գեղարվեստական խաղի շնորհիվ, մի խաղի, որը չի կրում որևէ կլիշե կամ շտամպ: «Միմինո»-ում նրա կերտած կերպարը ժողովրդի մարդն է: Մեր ազգի ներկայացուցիչների շրջանում նման մարդիկ քիչ չեն: Եվ հենց Մկրտչյանի խաղի շնորհիվ մենք ընկալում ենք նրա կերտած կերպարը նաև կողքից՝ ժպիտով և հեգնանքով դիտելով ֆիլմը: Դանելիայից նեղանալու իրավունք մենք նույնպես չունենք: Ռեժիսորն էկրանին ցուցադրել և ներկայացրել է ազգային բնավորությունների կվինտեսենցիա՝ արտահայտելով դրանք հստակ կերպարներում, բնավորության գծերում և արարքներում:

ԻՍՀՄ-ում կյանքը, մարդկանց ուղեղներում որոշակի գաղափարախոսությամբ, ազգությունների, ինչպես նաև նույն ազգությանը պատկանող մարդկանց միջև տարբերությունը հասցնում էր նվազագույնի: Ամեն ինչ փոխվեց ԻՍՀՄ փլուզումից հետո: Յուրաքանչյուր մարդու հնարավորություններն ու ներուժը, նրա հատկությունները, ձգտումները, հաջողություններն ու նպատակները դարձան որոշակի տարածքում բնակվող ազգի և ժողովրդի բնորոշման կարևոր օղակներ:

1991 թ. անկախությունից հետո, գտնվելով պատերազմի մեջ, մենք հաղթող դուրս եկանք: Բայց խաղաղ կյանքը սահմանում է նոր խնդիրներ և պահանջում դրանց լուծումը: Եվ դա կախված է ոչ միայն մեկ կամ մի քանի մարդկանցից, այլև մեզանից յուրաքանչյուրից, մեր աշխարհայացքից և իրականու-

թյան նկատմամբ տաժաժ վերաբերմունքից: Արտադրության կապիտալիստական միջոցը թելադրում է խաղի իր կանոնները: Եվ այսօր պետության գոյության հիմնական գործոններ են առաջադեմ տեխնոլոգիաները և, արդյունքում, զարգացած արդյունաբերությունը: Կրքերին փոխարինելու են գալիս ռացիոնալիզմը և կյանքի նկատմամբ պրագմատիկ վերաբերմունքը:

«Սովետական կինո, 70-ական թթ.» գրքում «Միմինո» ֆիլմի մասին կարդում ենք հետևյալը. «Գ. Դանելիայի «Միմինո» կատակերգությունը (1977) կարծես առանձնանում է կյանքի էական կողմերի մասին խոսելու ձգտումով: «Մենք երկնքի» մասին երազող տեղական ավիատուղիների ուղղաթիռի օդաչուի հասարակ պատմության մեջ... ռեժիսորը տեսավ մարդուն հատուկ հզորագույն զգացումներից մեկի՝ հայրենիքի զգացումի մասին հուզիչ անկեղծությամբ պատմելու հնարավորություն»¹: Այս ֆիլմի նմանատիպ բնութագիրը կարելի է ճշգրիտ, բայց ոչ այդքան լիարժեք համարել: Հայրենիքի նկատմամբ սերը զբաղեցնում է իր ուրույն և ոչ վերջին տեղը: Դրանք ֆիլմի սկզբում ցուցադրվող կադրերն են, որոնցում գործողությունները ծավալվում են Միգանդարիի հարազատ գյուղում, երբ հանդիսատեսը հասկանում է, որ Միգանդարին վերադարձել է: Ֆիլմում հետաքրքիր կերպով բարձրաձայնվում և առանձնացվում է գաղթի թեման: Բայց Դանելիայի ֆիլմը բազմապլանային է: Օրինակ՝ նրա անբաժան մասն է քրոջ անարգման համար վրեժխնդիր լինելու ցանկությունը: Եվ նրա կուլմինացիան Միգանդարիի արարքի դատապարտման տեսարանն է: Կամ էլ նրա գլխավոր սյուժետային գծերից է կյանքում էլ ավելի մեծ հաջողությունների հասնելու ցանկությունը, այն է՝ դառնալ միջազգային ավիատուղիների ինքնաթիռի օդաչու: Հավելելով ֆիլմը հումորային իրավիճակներով՝ ռեժիսորն աստիճանաբար բացահայտում է յուրաքանչյուր հերոսի բնավորությունը: Իր կերպարների անհատականության միջոցով նրանց արարքներն ու շրջապատի նկատմամբ վերաբերմունքն են, որ փորձում է գտնել ռեժիսորը, այն ընդհանուրը, որը միավորում է երկու մարդկանց: Աստիճանաբար ֆիլմում ձևավորվում է հստակ ազգության մարդու կերպարը՝ իր ուժեղ և թույլ կողմերով: Եվ, միգուցե, պատահական չէ, որ ֆիլմում մենք ականատես ենք լինում երկու աշխարհայացքների բախման: Օրինակ՝ տեսարանը ռեստորանում, որտեղ գալիս են մեր հերոսները և, մրցելով միմյանց հետ, հերթով պատվիրում իրենց ազգային երգերը: Կամ էլ տեսարանը, որում հերոսները վիճում են այն բանի շուրջ, թե ով է ավելի լավ տղամա պատրաստում՝

¹ Дробашенко С. и др. Советское кино 70-е годы. Москва, 1984, стр. 41.

վրացիները, թե՛ հայերը: Ահա ևս մեկ տեսարան, որում Վալիկոն և Ռուբենը խոսում են, թե որտեղ է ջուրն ավելի լավը, կրկին վիճում են՝ փորձելով մեկը մյուսին պարտադրել իրենց դիրքորոշումները:

«Միմինո»-ն դերասանական ֆիլմ է, և անհատական սկիզբը գլխավոր հերոսների կերպարի մեջ առաջատար դիրք է զբաղեցնում: Սա պարզապես կատակերգություն չէ: Այստեղ առկա են նաև դրամատիկ նոտաներ: Դրանք ի հայտ են գալիս այն ժամանակ, երբ այս կամ այն հերոսի կենցաղային հատկանիշը բխվում է կյանքի վերաբերյալ ռացիոնալ և պրագմատիկ վերաբերմունքին:

ԽՍՀՄ փլուզումից 14 տարի անց Դանելիան կարծես թե կանխատեսեց կամ էլ աստիճանաբար հանգեց նոր մարդու կերպարին, ոչ միայն նոր ռուսի, հայի կամ վրացու, այլև իր առջև նպատակ դնող և այդ նպատակին հասնող պրագմատիկի: Եվ եթե, օրինակ, «Ծառայողական սիրավեպ» ֆիլմի Սամոխվալովը համարվում էր ոչ այնքան դրական կերպար, ապա «Միմինո»-ում կարիերա կառուցելու փորձեր ձեռնարկող նպատակասլաց մարդու կերպարը վերածվում է նորմայի:

Մեր հոդվածի վերջում հանգում ենք հետևյալ եզրակացություններին.

1. «Միմինո» ֆիլմում գլխավոր հերոսների կերպարներում արտացոլվում են նրանցից յուրաքանչյուրի ազգային հատկանիշները:

2. «Միմինո» ֆիլմն այսօր հնարավորություն է տալիս ազգային բնավորության մասին խոսելիս հավելելու և զարգացնելու այն հատկանիշները, որոնք մեզ համար սովետական դարաշրջանում համարվում էին որոշիչ:

ФИЛЬМ “МИМИНО” И НЕКОТОРЫЕ ЧЕРТЫ НАЦИОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРА

АРСЕН АМБАРЦУМОВ

Статья посвящена фильму Георгия Данелия “Мимино”. Говоря о главных действующих лицах этого произведения, мы подчеркиваем и некоторые черты характера Рубена и Валико, которые проявляются через их поступки, поведение и отношение друг к другу. Проводится параллель и с сегодняшними реалиями.

Ключевые слова – Рубен, Валико, фильм, сцена, кульминация, национальный характер.

“MIMINO” FILM AND CERTAIN TRAITS OF NATIONAL CHARACTER

ARSEN HAMBARDZUMOV

Our article is dedicated to Georgi Danelia's film “Mimino”. While speaking about the main characters of this work we also underline some character traits of Ruben and Valiko which are revealed through their deeds, behavior and attitude towards each other. A parallel is drawn to current realities as well.

Key words – Ruben, Valiko, film, scene, culmination, national character.